

Garson ve benzeri işçilerin hizmet karşılıkları hakkında kanun tasarısı ve Çalışma Komisyonu raporu (1/362)

T. C.

Başbakanlık

Muamelât Umum Müdürlüğü

Tetkik Müdürlüğü

Sayı : 71 - 2302, 6/866

28 . III . 1952

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Garson ve benzeri işçilerin hizmet karşılıkları hakkında Çalışma Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca 28 . II . 1952 tarihinde Yüksek Meclise sunulması kararlaştırılan kanun tasarısının gerekçesiyle birlikte sunulmuş olduğunu saygılarımla arz ederim .

Başbakan

A. Menderes

GEREKÇE

Otel, lokanta ve eğlence yerlerinde çalışan işçilerle bunların iş verenleri arasında iş akdinden doğan münasebetleri tanzim etmek, ve müşterilerinden servis karşılığı olarak alınan yüzde onlarla müşteri tarafından bırakılan ve bilâhara tevziye tâbi tutulmak üzere iş veren tarafından bir araya toplanan bahşişlerin işçilere hangi esaslar dairesinde intikal ettirileceğini tesbit eylemek gayesiyle ilişik kanun tasarısı hazırlanmıştır..

Bahsi geçen iş yerlerindeki işçilerle bu gibi müesseselerin iş verenleri arasında, bilhassa yüzde onların taksimi mevzuu ile ilgili bulunan, bir görüş ayrılığı sürüp gitmektedir.

İşçiler, servis karşılığı olarak müşteriden alınan (% 10) larını hiçbir kesintiye tâbi tutulmadan, müşteriye hizmet eden işçilere intikal ettirilmesini istemekte, iş verenler ise, (Kırık -dökük karşılığı, müessesenin müşterilerle doğrudan doğruya temas halinde olmayan işçilerine verilecek ücretin bir kısmı, ve lüzumu halinde, şefgarson payı) gibi bâzı sarfiyatın bu yüzde onlardan elde edilecek paraların bir kısmıyla karşılanması lâzımgeleceği tezini müdafaa etmektedirler.

İş Kanununda ve Borçlar Kanununda, müşterilerden servis karşılığı olarak alınan böyle bir paranın işçilere intikalini katî olarak sağlıyan bir hükmün mevcut bulunmaması ve memleketimizde kolektif iş mukavelelerinin henüz gelişmemiş olması iş verenlerle işçiler ve bunların sendikaları arasındaki ihtilâfın kesin bir esasa bağlanmasına imkân vermemektedir.

Diğer taraftan, servis yapılırken veya yıkama - temizleme sırasında tabak, bardak ve emsali eşyanın hasara uğraması veya ziyayı halinde hangi esaslara göre işçiden, tazminat istenileceği mevzuu da işçilerle iş verenler arasında devamlı anlaşmazlıklara yol açmaktadır.

Yukarda işaret edilen mevzularla ilgili olarak, işçiler ve bunların sendikaları tarafından yapılan birçok müracaat ve şikâyetler ve tatbikattan edinilen tecrübeler, bu sahadaki iş münasebetlerinin, meslekin hususiyetlerinin de nazara alınmak suretiyle, ayrı bir kanun ile tanzim edilmesini lüzumunu ortaya koymuştur. Bu tasarı, memleketimize geniş gelir kaynakları temin etmek istidadında olan Turizm mevzuu ile de ilgili bulunmaktadır. Otel, lokanta ve eğlence yerlerinde çalışan işçilerin iş şartlarını tanzim etmek suretiyle bu iş kolunu müstakar bir kazanç sağlıyan ve istikbali açık bir meslek haline getirmek memleketin turistik tesislerinde vazife alacak olan kalifiye elemanların yetişmesini temin edecek en kuvvetli bir âmildir.

Tasarının hazırlanmasında, otel, lokanta, ve eğlence yerleri iş verenleri tarafından İstanbul ve Ankara'da kurulmuş bulunan sendika ve derneklerle bu iş kolunda mevcut bulunan ve (Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Adana, Mersin) şehirlerinde faaliyette olan işçi sendikalarının görüş ve fikirleri de alınmıştır.

Bu arada, Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü, Türkiye Turing ve Otomobil kulübü, Ege Turizm Kurumu ve Türkiye Turizm Cemiyeti gibi Turizm mevzuu ile ilgili daire ve derneklerin mütalâalarından da faydalanılmıştır.

Tasarıda, yukarda bahsi geçen teşekküllerin fikir ve mütalâalarından başka, tatbikattan edinen müşahede ve tecrübeler de yer verilmiş bulunmaktadır. İşveren tarafından bir araya toplanan bahşiş ve servis paralarının işçiler tarafından kontrolünü sağlayacak usullerle diğer bir kısım mevzular hakkında da Fransa'nın bu gibi iş yerleriyle ilgili bulunan (19.VII.1933) tarihli Kanunundan ve bu kanuna dayanılarak çıkarılmış olan (4 . VI . 1936) tarihli tüzükten mülhem olmuştur.

Tasarının birinci ve altıncı maddelerinde, müşteriden servis karşılığı olarak alınan paralarla müşteriler tarafından bırakılan fakat, bilâhara muayyen bir taksime tâbi tutulmak üzere, iş veren tarafından bir araya toplanan bahşişlerin, tam olarak, işçilere intikal ettirilmesi esas kabul olunmuştur.

Tasarının (2, 3, 4 ve 5) nci maddelerinde de, servis paralarıyla bir araya toplanan bahşişlerin ne şekilde muhafaza edileceği, işçilerin bu mevzuda hesap sorma yetkileri gibi hususlar hakkında hükümler sevk edilmiştir.

Tasarının (6) ncı maddesinde, işçiye aylık ve gündelik gibi sabit bir ücret verilmekte ise, bu ücretin servis parası veya bahşişlerle karıştırılmıyacağı belirtilmiştir.

Tasarının (7) ncı maddesinde, işçilerin sebebiyet verebilecekleri zararlara karşılık olmak üzere, iş verenin işçi ücretlerinden, on müsavi taksitte kesilmek suretiyle, on gündelik tutarında ve muvakkat mahiyette bir tazminat karşılığı alıyabileceği esası vaz' olunmuştur. Tasarının İş Kanunu kapsamı dışında kalan otel, lokanta ve eğlence yerlerini de şümül sahası içerisine aldığı göz önünde tutularak, tazminat karşılığı mevzuunda, İş Kanununun (22) ncı maddesine atıf yapılmak suretiyle, bu madde hükmünün bu gibi iş yerlerinde kıyas yoluyla uygulanması sağlanmıştır. Ancak, bahsi geçen (22) ncı madde, otel, lokanta ve eğlence yerlerinde uygulanacak tazminat kesintileri hakkında bu iş kolunun hususiyetlerinden doğan bâzı vaziyetleri tam mânâsıyla karşılamıyacağından, tasarının yedinci maddesine bâzı yeni esasların derci zarureti hâsıl olmuştur.

Servis karşılığı olarak alınan paralarla bir araya toplanan bahşişlerin hangi işlerde çalışan işçilere intikal ettirileceği ve bunun esas ve şartlarıyla bu husus ile ilgili usullerin tesbiti, tasarının (15) ncı maddesinde bahsi geçen tüzüğe bırakılmıştır.

İş hayatının düzen altında yürütülmesini sağlayacak esasların gereği gibi uygulanmasını sağlamak gayesiyle, tasarının (12) ncı maddesinde, ağır para cezası hükmü vaz' edilmiş ve (14) ncü madde ile de tekrerrü'e ait hüküm sevk olunmuştur.

Tasarının (16) ncı maddesiyle, İş Kanununun (5518) sayılı Kanunla muaddel (32) ncı maddesinin son fıkrası ilga edilmektedir. Filhakika, bu tasarı ile yüzde onların tamamen ilgili işçilere intikali temin olunmuş ve işçilerin kazanç seviyelerinin yükselmesini istihdaf eyliyen hüküm de sevk edilmiş bulunduğuna göre, asgari ücretin hesabında işçinin maişet imkânlarını muayyen bir seviyede tutabilmesi için gerek ücret gerek hizmet karşılığı olarak elde edilen diğer kazançları topyekûn nazara almak mâdelet icaplarındandır. Hal böyle olduğuna göre, İş Kanununun (5518) sayılı Kanunla tadili sırasında bahsi geçen kanunun (32) ncı maddesine son fıkra olarak ilâve edilmiş bulunan ve asgari ücretin hesabında yüzde onların nazara alınmıyacağını belirten hükmün kaldırılmasının yerinde olacağı düşünülmüş ve bu madde o suretle kaleme alınmıştır.

Tasarıda yer almış bulunan esaslar binlerce vatandaşın çalıştığı bir iş kolundaki mühim bir boşluğu doldurmuş olacaktır.

Çalışma Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Çalışma Komisyonu

Esas No. 1/362

Karar No. 4

18 . XII . 1952

Yüksek Başkanlığa

«Garson ve benzeri işçilerin hizmet karşılıkları hakkında» Çalışma Bakanlığı tarafından hazırlanıp Bakanlar Kurulunca Yüksek Meclise sunulan kanun tasarısı ve gerekçesi komisyonumuzda Çalışma Bakanı ve Bakanlık temsilcilerinin huzuriyle incelendi.

Müzakere mevzuu olan tasarı, birinci maddesinde kayıtlı iş yerleri ve bahşis usulünün uygulandığı müesseselerde, hesap puslalarına ilâve edilmekte olan yüzdelerle, müşterinin servis karşılığı olarak kendi isteğiyle bıraktığı bahşis paralarının bir araya toplandıktan sonra, iş veren veya vekili tarafından, bu kanunun kabulünden sonra ona dayanılarak çıkarılacak bir tüzükteki esaslar dâhilinde aynen ve tamamen işçiye tevziine ait hükümleri ihtiva etmektedir.

Uzun senelerden beri, bahşis usulünün tatbik edildiği bu kabîl müessese ve iş yerlerinde, her iki şekilde de toplanan paraların, âdeta fiyat üzerine yapılmış bir zam ve iş verenin kanuni hakkı telâkki edilerek bunun, ya tamamının kendisine hasredilmesi veya çok defa, o iş yerinde çalışan işçi için bir hak saydığı kısmında, işçinin kendi kusurundan mütevellit olmıyan birtakım hasar karşılığı, onun aleyhine mahsup edilmesi; ortada taraflar arasında devamlı bir ihtilâf mevzuu ve bilhassa işçilerin haklı şikâyetlerini mucip olmakta idi. 1949 senesinde bu mesele ilk defa ele alınmış ve o zaman 3008 sayılı İş Kanununun 5518 sayılı Kanunla değiştirilen 32 nci maddesine (iş verenlerce, işçinin adına bir hizmet karşılığı olarak garson ücreti, servis bedeli veya diğer namlarla alınarak iş yerleri idare etmeliklerinde tesbit edilecek esas ve usullere göre tamamıyla işçilere ödenmesi gereken paralar, asgari ücret hesabında nazara alınmaz) şeklinde bir fıkra eklenmişti.

İş Kanunu içinde, mevcut ihtilâfı kısmen de olsa halle kâfi gelir düşüncesiyle yer almış bulunan bu hükme rağmen, tatbikatta ve bilhassa asgari ücretin cari olduğu iş yerlerinde de karşılıklı anlaşmazlıklar bugüne kadar devam etmiş;

aslında asgari ücret hesabında kullanılacak bir kıstasa esas olmak maksadiyle sevkedilen bu hüküm, ne aradaki ihtilâfın halli hususunda umumi bir fayda sağlamış, ne de işçi lehine bir netice alınmasını mümkün kılmıştır. Devam eden karşılıklı talep ve mukabil iddiaların hususi bir kanun metni içinde teferruatlı ve kesin olarak halli zaruri görülmüş ve Hükümetçe hazırlanıp komisyonumuza sevkedilen bu tasarının müzakeresi sırasında prensip ve tatbikat bakımından ileri sürülen fikir ve mütalâalar aşağıda hulasaten arz edilmiştir.

Tasarının tümü hakkındaki görüşmelerde: Zonguldak Milletvekili Cemal Kıpçak tarafından serdedilen mütalâa ile, hizmet karşılığı veya bahşis adıyla müşteri tarafından yüzde olarak veya sair suretlerle verilmiş olan paraların, 3008 sayılı İş Kanununun 5518 sayılı Kanunla değiştirilen 32 nci maddesinin son fıkrasında mevcut hüküm muvacehesinde, aynen ve tamamen işçiye verilmesi icabettiği bildirilmiş olduğuna göre, bunu yeniden mufassal bir kanunla teyit etmenin lüzumsuz olduğu, eğer bu cihetin ıslah ve takviyesi icabediyorsa bunu yine İş Kanunu bünyesinde ve alâkâh bölümlerde yapılacak bir değişiklik ve ya tefsir suretiyle mümkün olabileceği ve binaenaleyh, tatbikatta iş verenlere bir çok külfetler yükliyecek çeşitli hükümleri ihtiva eden böyle hususi ve müstakil bir kanun tedvininin doğru olamayacağı, bu itibarla tasarının reddi teklif edilmiş, bu hususta komisyonumuzda cereyan eden görüşmeler sonunda, mevzuubahis 32 nci maddenin son fıkrasının sadece asgari ücret tayininde nazara alınacak bir kıstasa esas olabileceği hattâ bugünkü tatbikata göre yüzde veya diğer suretlerle işçiye müşteri tarafından terk edilecek bahşis paraların asgari ücret hesabında nazara alınmamasını âmir hükmün işçi aleyhine netice vermekte olduğu; 3008 sayılı İş Kanununun 5518 sayılı Kanunla değiştirilen 32 nci maddesinin son fıkrasının kaldırılması icabettiği kanaatine varılmıştır.

Bundan başka, iş veren ve işçi olarak genişçe bir kitleyi alâkadar eden bir iş kolunda uzun zamandan beri taraflar arasında devamlı bir hak ihtilâfı halinde devam edegelen bu yüzdeler servis karşılığı bahşis paraların tarzi tahsil ve tevziine ait hüküm ve müeyyidelerin hususi bir kanunla tedvin ve tahkim edilmesinde Hükümetçe hissedilen zaruret, komisyonumuzca da takdir ve kabul edilmiş ve Cemal Kıpçak'ın teklifi ekseriyetle reddedilmiştir.

Kanunun birinci maddesinde sayılan ve bunların benzeri iş yerlerinde tatbik edilmekte bulunan, müşterinin hesap puslasına yazılı servis karşılığı bahşis paraların, bu usulün cari olmadığı iş yerlerine de mecburi olarak tatbik edilip edilmeyeceği hakkında bir prensip kararı alınması hususundaki teklif etrafında, komisyonumuzda cereyan eden müzakere sonunda: Yüzdele- rin, mecburi şekilde tatbik edilmekte olduğu Fransa, Yunanistan, Macaristan'dan gayri diğer bütün memleketlerde bu hususun serbest bırakılmış olduğu; hattâ Fransa'da bile son zamanlarda bu mecburiyetin kaldırılması hususunda birtakım hazırlık ve teşebbüslerin yapıldığı; fiyat zammı mahiyetinde tecelli edecek ve tamamen müşteriye bu vasıfla intikal edecek böyle bir mecburiyetin iyi hizmet karşılığı bahşis mahiyetinde telâkki edilmekten, ve müşteri ile işçi arasında bir nevi mânevî rabitanın maddi vasıtası olmaktan çıkarak alelâde bir mecburiyet haline sokulmasının, bahşis müessesenin ruhuna da uygun olamayacağı, bunun dışında bugün İş Kanununun muayyen bâzı bölgelerde ve bâzı iş kollarında, 4 işçiye kadar indirilmiş bulunan tatbikatında karşılaşılmakta olan müşkülât göz önünde bulunurken bu mecburiyeti kanuni bir müeyyide ile bütün memlekette en küçük iş yerlerine kadar teşmil etmenin doğru olamayacağı, Hükümet sözcülerinin komisyonumuzda vâkı beyanlarıyla de teyit edilmiş, mecburiyet esasına iltifat edilmiyerek bu cihetin ihtiyara bırakılması teklifi kabul edilmiştir.

Ayrıca, yüzde olarak servis karşılığı ve bahşis paraların alınmaması hakkında da dünyada emsali olmadığı gibi bizde de yasak bir hükmün konulmaması presibinde Hükümet ve komisyon ittifak etmiştir.

Tasarımın tümü üzerindeki uzun görüşmelerden sonra, yukarıda kayıt ve işaret ettiğimiz ve ekseriyetle kabul edilmiş olan prensip karar-

ları ruhu içinde kalmak üzere maddelerin müzakeresine geçilmiştir.

Madde 1 : De (Garson ücreti veya sair nam- larla müşterilerin hesap puslalarına mecburi bir yüzde ilâvesi suretiyle veya sair şekillerle alınan paralar) cümlesinde, garson ücretiyle bahşis paraların birbirine karıştırılmış olduğu görülmüş, bahşis paraların garson ücretlerinden ayrı bir mahiyet taşımakta olduğu nazara alınarak bunların mecburi olarak puslalara ilâvesi doğru bulunmamış ve 1. nei maddenin 1. nei fıkrasından «garson ücreti ve mecburiyet» kelimelerinin kaldırılmasıyla fıkranın son kısmında bu nam- larla toplanmış «bütün paraların» kelimelerinin sonuna bahşis kelimesinin ilâvesi münasip görülmüş; bahşis paraların sureti tevziinin bu kanuna dayanılarak çıkarılacak bir tüzükle tanzim edileceğini beyan eden son cümlelerde, bu hük- mün 12. nei maddede ayrıca ve müstakillen ifade edilmiş olması ve kanunun tüzük karşısındaki hâkim durumu nazara alınarak teknik bakımdan tayyedilmesi lâzımgeldiği kanaatine varılmış ve madde komisyonumuzca bu esaslar nazara alınarak tadilen kabul edilmiştir.

Madde 2 : Tasarımın bu maddesi tanzim ve tertip bakımından uzun ve kanun metni olmaktan ziyade tüzük hükümleri vasfında görülmüş, kanuni bir müeyyide karşılığı olan hükümler burada ipka ve yedi fıkra olarak gelen teklif kısal- tılmış beş fıkra içinde mütalâa edilmiştir. Bun- dan başka iş veren veya vekilinin tatbikatta tüzükle tâyin ve tesbit edilecek formalite mecburiyetleri hakkındaki tafsilât metinden çıkarılmış ve üçüncü fıkranın sonunda işçiden, iş veren veya vekilinden bu kanunla teminat altına alınan haklarının hesabını istemesi halinde iş vere- ne tanınmak istenen bir aylık müddet fazla görüldüğünden bu 15 güne indirilmiş, 3. neü ve 7. nei fıkralar, tüzükte yer almaları münasip ola- cağı mütalâasıyla maddeden tamamen çıkarıldıktan sonra madde bu değişik şekliyle kabul edilmiştir.

Madde 3 : Bu madde komisyonumuzda esaslı bir şekilde incelenmiş ve görüşmeler sonunda du- rumu iki şekilde tesbit ve maddeyi buna göre ted- vin muvafık görülmüştür.

a) Müşteri tarafından yüzdelere gayri kendi istekleriyle ve arzulanıktaki miktarda bırakılan bahşis doğrudan doğruya o müşteriye servis yapan garsona ait olacaktır.

b) Eğer bu çeşit bahşişleri bir araya topladıktan sonra işçilere dağıtmak o müessesenin öteden beri tatbik ettiği bir usul ise, bu paraların toplanma tarzı ve dağılımları tüzükte yazılı usullere göre yapılacaktır. Madde bu iki esas fikir üzerinden yeniden tanzim edilmiştir.

Madde 4 : Bu maddede (servis karşılığı olarak) cümlesi yerine (yüzde şeklinde) kelimele-
rinin kullanılması muvafık görülmüştür.

Madde 5 : Bu madde bir ve ikinci fıkrası ile kanun tekniğine uygun hükümleri ihtiva etmekte, üçüncü fıkra ve bunun bentleri ise tamamen tüzüğü ilgilendirmektedir. Birinci fıkra, bir cümle çıkarılarak, ikinci fıkra aynen ipka, üçüncü fıkra ise tamamen tayyedilmiş ve bu değiştirilmiş şekliyle kabul edilmiştir.

Madde 6 : Bu madde üzerinde de komisyon-
da uzun müzakereler cereyan etmiştir. Bahşiş paraların tarzı tevziini alâkadar eden hususların bilâhâra çıkarılacak tüzükle tanzim edileceği kabul edilmiş olduğuna göre, buna ait tafsilâtın madde metninden çıkarılması ve her çeşit bahşiş paralardan başka ayrıca sabit bir ücret vermek suretiyle işçi kullanılan müesseselerde bahşiş paraların sabit ücret yerine ikame edilmeksizin taksim esası ve şekilleri dâhilinde işçiye ödenmesi hükmü ıslah ve tanzim edilerek madde bu şekilde kabul edilmiştir.

Madde 7 : Bu maddede derpiş edilen tazminat karşılığı kesintiler, işçi ile iş verenler arasında öteden beri bir anlaşmazlık vesilesi yaratmaktadır. Tazminat karşılığı, iş veren tarafından kesilmekte olan paraların, o iş yerinin her hangi bir sebeple kapanması halinde, ödenecek miktarların bazan yüksek rakamlara baliğ olduğu ve bunların toptan ödenmesinin iş verenler için de büyük bir külfet teşkil etmekte olduğu buna mukabil, işçiler de kendi gelirlerinden iş verenler nezdine terkettikleri bu paraların, onlar tarafından işletilmek suretiyle intifaktan iş verenlerin faydalandıklarını, bu tazminat karşılığı kesilen paraların bulunacak bir formül ile kendi menfaatlerine nemalandırılmasını istemektedirler. Tarafların bu karşılıklı iddia ve istekleri, tazminat kesintilerinin, sosyal emniyet sahasına ve meselâ sigorta veya kurulabilecek bir bankaya tevdi ve bu suretle iş hayatımızda karşılıklı hak ve menfaatlere sahip tarafların bundan müstereken faydalanmalarının temini

komisyonda bu vesile ile yapılan görüşmeler sonunda Hükümete bir temenni mahiyetinde erzedilmesi temayülünü belirtmiş bulunmaktadır.

7 nci madde birinci fıkrasındaki (ücret) kelimesinin yerine (bahşiş ve sair gelirler) kelimelerinin konmasıyla ıslah edilmiş ve madde tasarısındaki diğer fıkralarıyla birlikte kabul edilmiştir.

Madde 8 : Tasarıdaki 8 ve 9 ncu maddeler tamamen tayyedilmiş 7 nci maddede kabul edilen bu hususlara ait hüküm kâfi görülerek 10 ncu madde 8 nci madde olarak değiştirilmiştir.

Madde 9 : Hükümet tasarısının 11 nci maddesi de aynen kabul edilmiştir.

Madde 10 : Bu madde tasarıda 12 nci madde olarak yer almaktadır. 8 nci madde tayyedilmiş olduğuna göre tanzim ve aynen kabul edilmiştir.

Madde 11 : Hükümet tasarısının 13 ncu maddesidir. Metindeki 10 ncu madde 8 nci madde olarak ve (dolayısıyla) kelimesi de (dolay) şeklinde tashih edilmiştir.

Madde 12 : Tasarının 14 ncu maddesi olup (bahşişlerle servis karşılığı olarak alınan) cümlesi yerine (bahşiş paralar) ibaresi konulmuş ve bu şekilde kabul edilmiştir.

Madde 13. — Raporumuzun başında Zonguldak Milletvekili Cemal Kıpçak'ın takrirlerinin komisyonumuzdaki müzakeresi sırasında 3008 sayılı İş Kanununun 5518 sayılı Kanunla değiştirilen 32 nci maddesinin son fıkrasının iş verenler tarafından müşteriden alınan yüzdeler ve servis karşılığı bahşiş paraların sureti tevzii hususunda mevcut ihtilâfı bir dereceye kadar halletmek maksadiyle sevk edilmiş bir hükmü ihtiva ettiğini ve fakat tatbikatta bunun kifayetsizliği ve hattâ işçinin asgari ücretinin tesbitinde aleyhine bir kıstas mahiyetini iktisap etmekte olduğunu bu ihtilâfı halledecek şekilde hazırlanmış olan tasarının kanuniyet kesbetmesi takdirinde esasen bu fıkranın artık fonksiyonunu kaybedeceği de kayıt ve işaret edilmişti. Komisyonumuz bu tasarıda bu maksadı temine mâtuf 15 nci madde olarak sevk edilmiş bulunan teklifi kanun tekniğine daha uygun hale ifrağ ederek ıslah ve kabul etmiştir.

Madde 14. — Hükümet tasarısının 16 nci maddesindeki kanunun bazı maddelerinin neşri tarihinde diğer maddelerinin ise neşriden bir ay sonra yürürlüğe girmesi yolundaki hüküm, bü-

tün maddelerin neşir tarihinden bir ay sonra yürürlüğe gireceği şeklinde tashiha kabul edilmiştir.

Madde 15 : Hükümet tasarısındaki 17 nci madde aynen kabul edilmiştir.

Tasarının tümü komisyonun değiştirdiği şekliyle oya arz edilerek ekseriyetle kabul edilmiştir.

Kamutayın Yüce tasvibine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Çalışma Komisyonu Başkanı
Manisa
Dr. N. Körez

Sözcü
Aydın
N. Gedik

Kâtip
Giresun
D. Köymen
İzmir
A. Tekön

İstanbul
I. Altınel
İstanbul
A. Topcu
Kocaeli
Y. Kişiođlu

İmzada bulunamadı

Kütahya
A. Kavuncu

Seyhan
Y. Z. Eker
İmzada bulunamadı

Zonguldak
Tasarıya muhalifim
Muhalefet şerhim eklidir
C. Kıpçak

Muhalefet şerhi

İş Kanununun 32 nci maddesinin son fıkrası kâfi derecede sarihtir.

Bu fıkranın yorum yoluyla açıklanması maksada kâfi gelebilirdi.

Aslında tediyesinde ve iş veren tarafından her hangi bir suretle tevkif ve listeye konulmasında mecburiyet bulunmayan bahşişlerin tevzi şekli için iş verenlere defterler tutmak, cetvelleri ve listeleri senelerce muhafaza etmek ayrı kasalar temin etmek gibi külfetlerin yüklenilmesi bu kimseleri bahşiş hesapları ile ilgilenmekten menedecek ve kanun alâkahlara fayda yerine zarar getirebilecektir. Bu mülâhazalar dolayısıyla tasarının tümüne muhalifim..

Zonguldak
C. Kıpçak

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Garson ve benzeri işçilerin hizmet karşılıkları hakkında kanun tasarısı

MADDE 1. — Otel, pansiyon, lokanta, kahvehane, gazino, açık hava lokanta, ve gazinosu, çalgı salonu, bar, dans salonu, kulüp, oyun salonu, birahane, içki salonu ve benzeri yerlerle içki verilen ve mahallinde istihlâk edilmek üzere her türlü yiyecek ve içecek satılan yerlerde ve bahşiş usulünün uygulandığı müesseselerde iş veren veya iş veren vekili tarafından servis karşılığı, garson ücreti veya sair namlarla müşterilerin hesap puslalarını mecburi bir yüzde ilâvesi suretiyle veya sair şekillerle alınan paraların ve servis karşılığı olarak kendi arzusu ile müşteri tarafından iş veren veya iş veren vekiline bırakılan veya bu kimselerden birinin nezdinde yahut da bunlardan birisinin nezareti altında bir araya toplanan bütün paraların iş veren veya iş veren vekili tarafından bu kanuna dayanılarak çıkarılacak tüzükte gösterilen işçilere bahsi geçen tüzükte yazılı esaslara uygun olarak aynen ve tamamen ödenmesi mecburidir.

İş veren veya iş veren vekili yukarıki fıkrada bahsi geçen paraların kendi tarafından alındığını ve aynen ve tamamen işçilerine dağıtıldığını bu kanunda gösterilmiş bulunan esaslar dairesinde tevsik etmek mecburiyetindedir.

MADDE 2. — Servis karşılığı olarak müşteriler tarafından verilen paralar hesap puslalarına bir yüzde ilâvesi suretiyle alınmakta ise, iş veren veya iş veren vekili hususi bir defter tutmak suretiyle hesap puslalarının muhteviyatını ve bu puslalar üzerinden servis karşılığı olarak tahakkuk ettirilen yüzdeleri, günü gününe, buraya işlemek mecburiyetindedir.

Bu defterin (5) yıl müddetle saklanması mecburidir.

Deftere geçirilen her hesap puslasının yanına bu hesabın hangi kısım, salon, oda veya masaya ait bulunduğu da işaret edilmek suretiyle, ilgili işçilerin bu puslaların nereye ait bulunduğunu kolayca kestirmeleri imkân temin olunur.

İş veren veya iş veren vekili, deftere geçirildiği hesapların asıllarına uygun olduğunu kendi mesuliyeti altında olarak tasdik eder.

Bu defter, iş yerinden dışarıya çıkarılamaz; mümessil işçi veya bunun bulunmadığı hallerde

ÇALIŞMA KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ

Garson ve benzeri işçilerin hizmet karşılıkları hakkında kanun tasarısı

MADDE 1. — Otel, pansiyon, lokanta, kahvehane, gazino, açık hava lokanta ve gazinosu, çalgılı eğlence yeri, bar, dans salonu, kulüp, oyun salonu, birahane, içki salonu ve benzeri yerlerle içki verilen ve mahallinde istihlâk edilmek üzere her türlü yiyecek ve içecek satılan yerlerde ve bahşiş usulünün uygulandığı müesseselerde iş veren veya iş veren vekili tarafından servis karşılığı, veya sair namlarla müşterilerin hesap puslalarına bahşiş olarak yüzde ilâvesi suretiyle veya sair şekillerle alınan paraların ve kendi arzusu ile müşteri tarafından iş veren veya iş veren vekiline bırakılan veya bu kimselerden birinin nezdinde yahut da bunlardan birisinin nezareti altında bir araya toplanan bütün bahşiş paraların iş veren veya iş veren vekili tarafından işçilere aynen ve tamamen ödenmesi mecburidir.

İş veren veya iş veren vekili yukarıki fıkrada bahsi geçen paraların kendi tarafından alındığını ve aynen ve tamamen işçilerine dağıtıldığını bu kanunda gösterilmiş bulunan esaslar dairesinde tevsik etmek mecburiyetindedir.

MADDE 2. — Hesap puslalarına yüzde ilâvesi suretiyle müşterilerden alınan paraları, iş veren veya iş veren vekili, hususi surette tutacağı bir deftere günü gününe işlemek mecburiyetindedir.

Bu defterin beş yıllık müddetle saklanması mecburidir.

İş veren veya iş veren vekili, deftere geçirdiği hesapların asıllarına uygun olduğunu kendi mesuliyeti altında olarak tasdik eder.

Bu defter, iş yerinden dışarıya çıkarılamaz; mümessil işçi veya bunun bulunmadığı hallerde işçiler tarafından seçilmiş bir temsilci, her iş günü sonunda, hesap neticelerinin kendisine bildirilmesini isteyebilir. İş veren veya iş veren vekili ile mutabık kalınmak suretiyle hesapların bildirilmesini isteme daha uzun bir zamana bırakılabilir. Ancak bu devre hiçbir suretle 15 günden fazla olamaz.

Her tediye devresi ile ilgili hesap puslaları

Hü.

işçiler tarafından seçilmiş bir temsilci, her iş günü sonunda, hesap neticelerinin kendisine bildirilmesini isteyebilir. İş veren veya iş veren vekili ile mutabık kalmamak suretiyle hesapların bildirilmesini isteme daha uzun bir zamana bırakılabilir. Ancak bu devre hiçbir suretle bir aydan fazla olamaz.

Her tediye devresi ile ilgili hesap puslaları o devreye ait paraların işçilere ödenmesinden itibaren bir ay müddetle iş veren veya iş veren vekili tarafından saklanır. Bu puslaların tetkik ve muayenesinde Borçlar Kanununun (323) üçü maddesinin ikinci fıkrası hükmü kıyas yoluyla tatbik olunur.

İş veren veya iş veren vekili, her tediye evvel, bu maddede bahsi geçen deftere, taksim hakkından faydalanan her işçinin isminin karşısına, servis karşılığı olarak alınan paralardan veya bir araya toplanan bahşişlerden bu kanun gereğince o işçiye düşen payın miktarını kaydeder. Bu kayıt işçi mümessillerinden birisi veya bunun bulunmadığı yerlerde işçiler tarafından seçilmiş bir temsilci tarafından tasdik edilir.

MADDE 3. — Müşterilerin kendi istekleriyle ve arzu ettikleri miktarda bahşiş bırakmaları halinde, iş veren veya iş veren vekili müşteriden doğrudan doğruya bahşiş alanlar hakkında bu bahşişlerin müşterek bir hesaba yatırılması mecburiyetini vaz'etmiş ise veya bu paraları bilâhara işçiler arasında dağıtmak gayesiyle bizzat bir araya toplamakta ise, müşteriler tarafından bahşiş olarak bırakılan paranın tamamı iki ayrı kilit taşıyan müşterek bir kasaya konulur, kasanın anahtarlarından birisi iş veren veya temsilcisinde, diğer anahtar da işçi mümessilinde veya bunun bulunmadığı yerlerde, işçiler tarafından seçilmiş olan temsilciye bulunur.

Her iş günü sonunda iki taraf kasayı açarak muhteviyatını birbirlerinin önünde sayarlar. Kasa mevcudu hususi bir deftere kaydolunarak bu defter her yeni kayıta, taraflarca imza olunur.

Toplanmış bulunan para, hak sahipleri tarafından hemen o gün dağıtılmıyacaksa, bu meblağ, dağıtma tarihine kadar, iş veren veya iş veren vekili tarafından saklanır.

Ca. K.

o devreye ait paraların işçilere ödenmesinden itibaren bir ay müddetle iş veren veya iş veren vekili tarafından saklanır.

MADDE 3. — Müşterilerin kendi istekleriyle ve arzu ettikleri miktarda bahşiş bırakmaları halinde bu paralar doğrudan doğruya servisi yapan işçiye aittir.

Ancak, bu çeşit bahşişleri bir araya toplayıp işçilere dağıtmak usulünü tatbik eden iş yerlerinde bu paralar, tüzük hükümleri gereğince tevzi olunur.

Toplanmış bulunan para, hak sahiplerine hemen o gün dağıtılmıyacaksa, bu meblağ dağıtma tarihine kadar, iş veren veya iş veren vekili tarafından saklanır.

Hü.

Ça. K.

MADDE 4. — Hilâfına mukavele şartı mevcut bulunmadıkça, servis karşılığı olarak alınan paraların veya bir araya toplanan bahşişlerin taksimine iştirak hakkına mâlik bulunan işçinin çalışmadığı günler taksim sırasında nazara alınmaz.

MADDE 5. — İş veren veya iş veren vekili, bu kanuna dayanılarak çıkarılacak tüzüğe göre taksime iştirak hakkına mâlik olan bir işçiyi işe alırken o iş yerinde cari bulunan taksim şekillerini işçiye bildirmek mecburiyetindedir.

Taksim şekilleri üzerinde değişiklikler yapmak isteyen iş veren veya iş veren vekili bu değişiklikleri bir iş haftası evvelinden işçilere bildirmekle mükelleftir.

Bu maddede yazılı bulunan mecburiyet ve mükellefiyetin iş veren veya iş veren vekili tarafından yerine getirilmiş olduğu ancak şu şekilde tevsik ve ispat olunabilir:

a) İş verenin İş Kanununa göre muteber sayılan tasdikli bir iş yönetmeliği mevcut ise, işe girecek işçiye bu iş yönetmeliğinin o iş yerinde cari bulunan taksim şekillerine ait kısmının okutulması için bu taksim şartlarını kabul ettiğine dair bir imza alınmış olması;

b) İş yerinin bir iş yönetmeliği mevcut değilse, iş veren veya iş veren vekili tarafından hazırlanıp imza edilmiş bulunan ve o iş yerinde cari olan taksim şekillerini gösteren bir yazının altında işçinin bu şartları okuyup kabul ettiğine dair imzası bulunması;

c) İş yerinde cari bulunan taksim şekilleri, bu kanuna dayanılarak çıkarılacak tüzükte gösterilen esasların haricine çıkarılmamak şartıyla, iş veren veya iş veren vekili tarafından değiştirilmek istenildiği takdirde, tatbiki düşünülen yeni taksim şeklinin iş veren veya iş veren vekilinin imzasını taşıyan bir yazı halinde, bir iş haftası evvel işçilere bildirilmiş olduğuna dair işçilerden imza alınmış bulunması.

MADDE 6. — Bu kanunun birinci maddesinde yazılı bulunan bahşişlerle servis karşılığı olarak alınan paraların (15) nci madde gereğince çıkarılacak tüzükteki esaslar ve nispetler dairesinde o tüzükte hak sahibi olarak gösterilen kimselere tam olarak ödenmesi mecburidir.

İşçiye, yukarıki fıkrada bahsi geçen paralar-

MADDE 4. — Hilâfına mukavele şartı mevcut bulunmadıkça, yüzde şeklinde alınan paraların veya bir araya toplanan bahşişlerin taksimine iştirak hakkına mâlik bulunan işçinin çalışmadığı günler taksim sırasında nazara alınmaz.

MADDE 5. — İş veren veya iş veren vekili, taksime iştirak hakkına mâlik olan bir işçiyi işe alırken o iş yerinde cari bulunan taksim şekillerini işçiye bildirmek mecburiyetindedir.

Taksim şekilleri üzerinde değişiklikler yapmak isteyen iş veren veya iş veren vekili bu değişiklikleri bir iş haftası evvelinden işçilere bildirmekle mükelleftir.

MADDE 6. — Her çeşit bahşiş paralardan başka ayrıca sabit bir ücret vermek suretiyle işçi çalıştırmakta olan iş yerlerinde, bahşiş paraları, sabit ücretin yerine ikame edilmeksizin taksim esas ve şekilleri dairesinde hak sahibi olan işçilere tam olarak ödenir.

Hü.

Ça. K.

dan başka ayrıca bir ücret verilmekte ise, bu ücretin de işçiye tam olarak ödenmesi mecburidir. İşçiye sabit bir ücret verildiği takdirde, servis karşılığı olarak alınan paraların veya müşterek bir hesapta toplanan bahşişlerin işçinin sabit ücretiyle karşılaştırılması caiz değildir. Bu gibi paralar sabit ücretin yerine ikâme edilemez. Şu kadar ki, hesap puslalarındaki masraf miktarıyla birlikte ve bu miktarlarla mütenasip olarak müşteriden alınıp, bilâhara bu kanunla mevzu usuller dairesinde hizmet erbabına dağıtılan paralar da ücret sayılır.

MADDE 7. — Birinci maddede gösterilen iş yerlerinde çalışan işçilere ücretlerinden, tazminat karşılığı olarak, iş veren muvakkaten bir miktar alıkoyabilir. Bu hususta (3008) sayılı İş Kanununun (22) nci maddesi kıyasen uygulanır.

Tazminat kesintilerinin mahsup icrasını gerektirecek bir zarar iras etmeksizin işten çıkan veya çıkarılan işçiye aynen iadesi mecburidir.

Tazminat karşılığı olarak muvakkaten alkonulan meblâğdan mahsup yapılması zarureti hâsıl olduğu takdirde, işçi talebederse, iş veren veya iş veren vekili kendisine mahsubun hangi esaslar dairesinde yapıldığını izah etmeye ve buna ait hesaplarla fatura ve saire gibi belgeleri ibraza mecburdur.

Tazminat karşılığı olarak alkonulan paradan ancak işçi tarafından iras edilen zarar için mahsup icra olunabilir.

MADDE 8. — Yukarıki maddede bahsi geçen tazminat kesintisi, iş veren veya iş verenvekili tarafından işçinin muhafazasına tevdi olunan muhtelif eşya ve malzemenin ziyayı veya hasara uğraması halleri için de karşılık teşkil eder. Bu husus için işçi ücretlerinden ayrı ve münzam bir tazminat karşılığı kesilemez.

MADDE 9. — (7) ve (8) nci maddelerin tatbikinde işçiden aranılacak ihtimam derecesi, iş veren veya iş veren vekiline ait eşya ve malzeme hakkında işçinin kendi malına karşı göstereceği dikkat ve ihtimamdır.

MADDE 10. — Bu kanun, muhtelif hükümlerin tatbiki işçi kazançlarının daha aşağı hadlere indirilmesi için sebep tutulamaz.

MADDE 7. — Birinci maddede gösterilen iş yerlerinde çalışan işçilerin, o iş yerindeki bahşiş ve sair gelirlerinden, 3008 sayılı İş Kanununun 22 nci maddesine kıyasen, tazminat karşılığı olarak, iş veren bir miktar alıkoyabilir.

Tazminat kesintilerinin, mahsup icrasını gerektirecek bir zarar iras etmeksizin işten çıkan veya çıkarılan işçiye aynen iadesi mecburidir.

Tazminat karşılığı olarak muvakkaten alkonulan meblâğdan, mahsup yapılması zarureti hâsıl olduğu takdirde, işçi talebederse, iş veren veya iş veren vekili kendisine mahsubun hangi esaslar dairesinde yapıldığını izah etmeye ve buna ait hesaplarla fatura ve saire gibi belgeleri ibraza mecburdur.

Tazminat karşılığı olarak alkonulan paradan ancak o işçi tarafından iras edilen zarar için mahsup icra olunabilir.

MADDE 8. — Bu kanun hükümlerinin tatbiki işçi kazançlarının daha aşağı hadlere indirilmesi için sebep tutulamaz.

Hfi.

MADDE 11. — Bu kanunun hükümlerine muhalif bulunan sözleşme şartları hükümsüzdür.

MADDE 12. — Bu kanunun (1, 2, 3, 5, 6, 7 ve 8) nci maddeleriyle konulmuş bulunan mecburiyet ve mükellefiyetlere ve bu kanunun tatbiki için çıkarılacak tüzükte yazılı usul ve şartlara riayet etmiyen iş veren veya iş verenvekili hakkında iki yüz elli liradan aşağı olmamak üzere hafif para cezası hükmolunur.

MADDE 13. — Bu kanunun 10 ncu maddesine muhalif hareket eden iş veren veya iş veren vekiline, işçi kazançlarının daha aşağı hadlere indirilmesinden dolayısıyla işçilerin uğradıkları zararın iki misli tutarında hafif para cezası hükmolunur.

MADDE 14. — Bu kanunun birinci maddesinde yazılı bulunan bahşişlerle servis karşılığı olarak alınan paraların hangi işlerde çalışan işçilere tahsis olunacağı, bu paraların bu işçilere hangi şartlar ve nispet dâhilinde ve ne suretle dağıtılacağı, bu kanun hükümlerine tâbi müesseselerin ne gibi servisler kurabilecekleri, bu servislerin bahsi geçen paraların tevziinde ne nispette hisse alacakları ve bu kanunun tatbik tarzıyla ilgili sair hususlar, tanzim olunacak bir tüzükte gösterilir.

MADDE 15. — (3008) sayılı İş Kanununun (5518) sayılı Kanunla değiştirilmiş olan ve iş verenler tarafından garson ücreti, servis bedeli veya diğer namlarla müşteriden alınan paraların asgari ücretin hesabında nazara alınmayacağına dair bulunan (32) nci maddesinin son fıkrası kaldırılmıştır.

MADDE 16. — Bu kanunun 11 ve 12 nci maddeleri neşri tarihinde, diğer maddeleri ise yayımından bir ay sonra yürürlüğe girer.

MADDE 17. — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

Başbakan
A. Menderes

Devlet Bakanı

Devlet Bakanı
Başbakan Yardımcısı

S. Ağaoğlu

Adalet Bakanı ve
Dışişleri Bakan V.

R. Nasuhioğlu

Ça. K.

MADDE 9. — Bu kanun hükümlerine muhalif bulunan sözleşme şartları hükümsüzdür.

MADDE 10. — Bu kanunun (1, 2, 3, 5, 6 ve 7) nci maddeleriyle konulmuş bulunan mecburiyet ve mükellefiyetlere ve bu kanunun tatbiki için çıkarılacak tüzükte yazılı usul ve şartlara riayet etmiyen iş veren veya iş veren vekili hakkında iki yüz elli liradan aşağı olmamak üzere hafif para cezası hükmolunur.

MADDE 11. — Bu kanunun 8 nci maddesine muhalif hareket eden iş veren veya iş veren vekiline, işçi kazançlarının daha aşağı hadlere indirilmesinden dolayı işçilerin uğradıkları zararın iki misli tutarında hafif para cezası hükmolunur.

MADDE 12. — Bu knunun birinci maddesinde yazılı bulunan bahşiş paraların hangi işlerde çalışan işçilere tahsis olunacağı, bu paraların bu işçilere hangi şartlar ve nispet dâhilinde ve ne suretle dağıtılacağı, bu kanun hükümlerine tâbi müesseselerin ne gibi servisler kurabilecekleri, bu servislerin bahsi geçen paraların tevziinde ne nispette hisse alacakları ve bu kanunun tatbik tarzıyla ilgili sair hususlar, tanzim olunacak bir tüzükte gösterilir.

MADDE 13. — 3008 sayılı İş Kanununun 5518 sayılı Kanunla değiştirilen 32 nci maddesinin son fıkrası kaldırılmıştır.

MADDE 14. — Bu kanun neşri tarihinden bir ay sonra yürürlüğe girer.

MADDE 15. — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

Hü.

Ça. K.

Millî Savunma Bakanı <i>H. Köymen</i>	İçişleri Bakanı ve Devlet Bakanı V. <i>F. L. Karaosmanoğlu</i>
Dışişleri Bakanı	Maliye Bakanı <i>H. Polatkan</i>
Millî Eğitim Bakanı <i>T. İleri</i>	Bayındırlık Bakanı <i>K. Zeytinolu</i>
Ekonomi ve Ticaret Bakanı <i>Muhlis Ete</i>	Sa. ve Şo. Y. Bakanı <i>Dr. E. H. Üstündağ</i>
Ğ. ve Tekel Bakanı <i>Sıtkı Yırcalı</i>	Tarım Bakanı <i>N. Ökmen</i>
Ulaştırma Bakanı <i>S. Kurtbek</i>	Çalışma Bakanı ve İşletmeler Bakanı V. <i>N. Özsan</i>

